

UNIA EUROPEJSKA
Projekt współfinansowany
ze środków
Europejskiego Funduszu
Rozwoju Regionalnego

Foresight technologiczny na rzecz zrównoważonego rozwoju Małopolski

Obszar badawczy: WZROST GOSPODARCZY

RAPORT
NA TEMAT ZAKRESU PRZEDMIOTOWEGO
I PODMIOTOWEGO OBSZARÓW BADAWCZYCH
ORAZ KWESTIONARIUSZ BADAWCZY (propozycja)
zad. 2.1

Autorzy:

dr Jarosław Bober
mgr Maciej Frączek

Współudział:

prof. dr hab. Anna Harańczyk
prof. dr hab. Jerzy Hausner
prof. dr hab. Tadeusz Kudłacz
dr Łukasz Mamica
dr Marcin Zawicki
mgr Piotr Kopyciński
mgr Monika Piątkowska

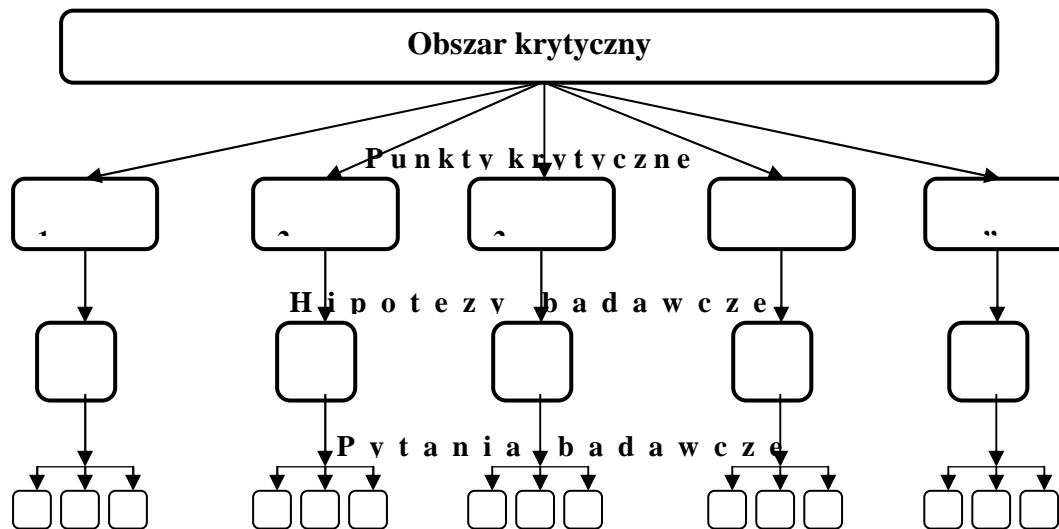
Kraków, 2007

WSTĘP

W skład opracowania wchodzi 6 obszarów, które zostały zanalizowane według następującego, przyjętego schematu:

1. Nazwa obszaru.
2. Sposób ujęcia obszaru.
3. Punkty krytyczne.

Graf obrazujący strukturę projektu

Wśród wyróżnionych do analizy obszarów badawczych znalazły się:

1. Kapitał ludzki – Maciej Frączek.
2. Szkolnictwo wyższe – prof. dr hab. Anna Harańczyk.
3. Innowacje – dr Łukasz Mamica, Piotr Kopyciński.
4. Rozwój metropolitalny – Monika Piątkowska.
5. Atrakcyjność inwestycyjna regionu – prof. dr hab. Tadeusz Kudłacz.
6. Kapitał społeczny – dr Jarek Bober, dr Marcin Zawicki.

Ad. 1. Kapitał ludzki

Wprowadzenie

Podstawą opracowania tego dokumentu, mającego na celu dokonanie delimitacji obszaru badawczego, był dokument diagnostyczny POTENCJAŁ ROZWOJU GOSPODARCZEGO WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO. W jego ramach przeprowadzona została analiza obszarów krytycznych, jako jeden z takich obszarów zidentyfikowane zostało:

Utrzymanie wysokiego poziomu kapitału ludzkiego. Kluczowym czynnikiem determinującym rozwój regionu są zasoby ludzkie o wysokich i specyficznych kwalifikacjach. Liczy się przy tym nie tylko wielkość zasobów pracy, ale również ich zdolność do szybkiego uzupełnienia lub nabycia nowych, wymaganych przez pracodawców umiejętności. Korzystna struktura wiekowa, dodatni przyrost naturalny, duży odsetek ludności wiejskiej (młodszej od tej zamieszkującej miasta) pozwalają stwierdzić, że Małopolska znajduje się w uprzywilejowanej pozycji wobec innych regionów, jeśli chodzi o możliwości oparcia swojego rozwoju na własnych zasobach ludzkich. Aby ta przewaga została spożytkowana i utrzymana istotne jest z jednej strony utrwalenie wysokiej prężności demograficznej, zaś z drugiej dodatniego salda migracji. Ważne, aby regionu nie opuszczała uzdolniona młodzież oraz młodzi fachowcy (drenaż mózgow), lecz przeciwnie, Małopolska była uznawana za atrakcyjne miejsce studiów i kariery zawodowej. W tym celu nieodzowne jest efektywne powiązanie systemu edukacyjnego z nowoczesną, opartą na wiedzy gospodarką. Małopolska ma ogromne walory kulturowe i rekreacyjne. Jednocześnie, jako region słabiej zurbanizowany i uprzemysłowiony, jest w miarę czysta ekologicznie. To są atuty, które zachowane, rozwijane i umiejętnie promowane mogą być jednym z elementów przyciągających do regionu fachową kadre.

Sposób ujęcia obszaru

Obszar *Kapitał ludzki* został tutaj potraktowany nieco szerzej, pogłębiony został przede wszystkim o aspekty związane z funkcjonowaniem szeroko rozumianego rynku pracy. W związku z tym uwzględniono w trakcie definiowania punktów krytycznych takie jego wymiary jak demografia (w tym procesy migracyjne), dopasowanie strukturalne regionalnego rynku pracy, gospodarka nieformalna i powiązanie systemu edukacji z gospodarką opartą na wiedzy.

Przytoczony powyżej opis jeden z obszarów krytycznych (*utrzymanie wysokiego poziomu kapitału ludzkiego*) sam w sobie stanowi już swoistego rodzaju syntezę wyzwań, przed którymi stoi gospodarka województwa małopolskiego, chcąc stworzyć warunki do szybkiego i trwałego wzrostu gospodarczego. Na jego bazie w pkt. 3. stworzono zestaw punktów krytycznych, rozumianych jako punkty zwrotne i determinujące kierunek rozwoju (w tym wypadku rozwoju gospodarczego Małopolski). Dodatkowo, zestaw ten poszerzony został o inne czynniki mogące mieć kluczowy wpływ na poziom i jakość kapitału ludzkiego w województwie.

Należy także dodać, że jako punkty krytyczne zidentyfikowane zostały czynniki o charakterze głównie endogenicznym (na które istnieje możliwość oddziaływania na poziomie regionalnym), tym niemniej uzupełniono je także o uwarunkowania zewnętrzne (wynikające przede wszystkim z szeroko rozumianej polityki państwa).

Punkty krytyczne

1. Potencjał demograficzny:
 - a. korzystna struktura wiekowa mieszkańców,
 - b. dodatni przyrost naturalny,
 - c. potencjalne rezerwy pracy na obszarach wiejskich.
2. Procesy migracyjne i mobilność zasobów ludzkich:
 - a. migracje wewnątrzwojewódzkie,
 - b. migracje międzywojewódzkie,
 - c. migracje zagraniczne.
3. Powiązanie systemu edukacji z gospodarką opartą na wiedzy:
 - a. współpraca sektora edukacyjnego z podmiotami gospodarczymi,
 - b. edukacja ustawiczna.
4. Strukturalne niedopasowanie na regionalnym rynku pracy:
 - a. zawody deficytowe,
 - b. zawody nadwyżkowe.
5. Gospodarka nieformalna („szara strefa”):
 - a. rejestracja przez podmioty/osoby nie znajdujące się w ewidencji gospodarczej,
 - b. stymulowanie zatrudniania na umowę o pracę.

Ad.2. Szkolnictwo wyższe

Wprowadzenie

W niniejszym opracowaniu dokonana zostanie delimitacja obszaru badawczego - SZKOLNICTWO WYŻSZE. Podstawą będzie dokument diagnostyczny pt. „POTENCJAŁ ROZWOJU GOSPODARCZEGO WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO”, MSAP w Krakowie, Kraków, styczeń 2007, w ramach którego przeprowadzona została analiza 6 obszarów krytycznych, z których jeden zidentyfikowano jako:

Utrzymanie i dostosowanie do nowych warunków potencjału szkolnictwa wyższego.

Sieć szkół wyższych jest na terenie województwa dobrze rozwinięta. W **najbliższym** okresie trzeba liczyć się, w związku z niżem demograficznym, z drastycznym zmniejszeniem się populacji studentów. Dla wszystkich uczelni będzie to mocne uderzenie finansowe, gdyż utrzymują się one w znaczącym stopniu z opłat ponoszonych przez studentów. Uczelniom grozi zapaść finansowa i kryzys. Dzieje się to w momencie, w którym powinny one konsekwentnie starać się o poprawienie warunków studiowania i jakości kształcenia, aby sprostać narastającej konkurencji, w tym także ze strony uczelni zagranicznych. Aby sprostać konkurencji szkoły wyższe muszą zadbać

o wprowadzenie rozwiązań wynikających z tzw. Procesu Bolońskiego: porównywalnych stopni – dyplomów, studiów dwu- i trzystopniowych, punktowego systemu rozliczania osiągnięć studentów – ECTS, powszechnej mobilności studentów i pracowników, poszerzenia tematyki europejskiej w kształceniu. Niezbędne jest także kosztowne rozbudowanie infrastruktury dydaktycznej i naukowo-badawczej. Dodatkowo, niebagatelną kwestią będzie wykorzystanie oraz wzmocnienie sieci powiązań i współpracy pomiędzy uczelniami regionu. Nowy tryb studiów powinien, w znacznie większym niż dotychczas stopniu, umożliwić włączanie studentów poziomu magisterskiego w realizację projektów badawczych i wdrożeniowych prowadzonych w porozumieniu czy wspólnie z przedsiębiorstwami, jednostkami administracji publicznej oraz wyspecjalizowanymi instytucjami. Osiągnięcie tych celów warunkowane jest wprowadzeniem do szkół wyższych systemowych rozwiązań z zakresu e-edukacji. Generalnie uczelnie powinny zmierzać zdecydowanie w kierunku indywidualizacji studiów i stworzenia studentom szerokich możliwości wyboru profilu i ścieżki studiów.

Sposób ujęcia obszaru

Szkolnictwo wyższe jest jednym z czynników determinującym istnienie zasobów ludzkich o wysokich i specyficznych kwalifikacjach, jak również zdolność do szybkiego uzupełnienia lub nabycia, wymaganych przez pracodawców umiejętności. Szansą rozwoju szkolnictwa wyższego będzie rozwinięcie infrastruktury naukowo-badawczej oraz uruchomienie mechanizmów mających na celu dostosowanie do nowych warunków społeczno-gospodarczych kraju.

W odniesieniu do przedstawionego obszaru krytycznego **utrzymanie i dostosowanie do nowych warunków potencjału szkolnictwa wyższego**, sformułowano trzy *punkty krytyczne*, konkretyzujące i rozwijające analizowany obszar, które będą determinowały kierunek rozwoju szkolnictwa wyższego i jego wpływ na rozwój regionalny. Punkty te mają zarówno charakter egzogeniczny, jak i endogeniczny tkwiący w samych strukturach szkoły wyższej, mogą one być zarówno stymulantami, jak i destymulantami rozwoju regionalnego i lokalnego. Dla każdego punktu krytycznego sformułowano po dwie *hipotezy badawcze* (z wyjątkiem pierwszego punktu krytycznego o jednej hipotezie)) określające prawdopodobny lub możliwy rozwój sytuacji opisywanej punktem. Następnie przedstawiono zestaw *pytań badawczych*, których odpowiedzi pozwolą zweryfikować każdą z przyjętych hipotez.

Od poprawności sformułowania hipotez zależeć będzie trafność sporządzanych prognoz dotyczących rozwoju szkolnictwa wyższego w województwie małopolskim.

Punkty krytyczne

1. Zmniejszająca się liczba studentów.

2. Poprawa jakości kształcenia.
3. Związki nauki i praktyki.

Ad.3. Innowacje

Wprowadzenie

Podstawą opracowania tego dokumentu, mającego na celu dokonanie delimitacji obszaru badawczego, był dokument diagnostyczny POTENCJAŁ ROZWOJU GOSPODARCZEGO WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO. W jego ramach przeprowadzona została analiza obszarów krytycznych, jako jeden z takich obszarów zidentyfikowane zostało: **Podniesienie niskiego poziomu innowacyjności przedsiębiorstw.**

W regionie daje się zauważyć wyraźną dysproporcję pomiędzy jednym z najwyższych w kraju potencjałem badawczo-rozwojowym a niskim poziomem innowacyjności firm. Generalnym problemem Małopolski jest słaba dyfuzja innowacji. Istniejące ośrodki transferu technologii są kosztowne i mało skuteczne. Pomóc może tworzenie regionalnych sieci badawczo-rozwojowych i platform technologicznych, z udziałem uczelni, jednostek badawczo-rozwojowych i przedsiębiorstw. Służyć temu winno celowe ukierunkowanie przez samorząd województwa środków funduszy unijnych. Potrzebna jest jednak wojewódzka strategia wzrostu i aktywizacji potencjału innowacyjnego. W niej powinny zostać określone priorytetowe dla rozwoju regionu kierunki badań. Projekt „Foresight technologiczny na rzecz rozwoju województwa małopolskiego” może stanowić podstawę wykonania tego zadania.

Sposób ujęcia obszaru

Obszar *Innowacje* uwzględnia aspekty związane z funkcjonowaniem rynku innowacji. Tym samym zarówno hipotezy badawcze, jak i pytania uwzględniają z jednej strony specyfikę „strony podaźowej” (podmioty sektora badawczo – rozwojowego oraz inne jednostki tworzące nowe rozwiązania), jak i „strony popytowej” (przedsiębiorstwa). Dlatego też przy formułowaniu punktów krytycznych uwzględniono takie kategorie jak lepsze wykorzystanie potencjału B+R, wzrost poziomu innowacyjności przedsiębiorstw, powstawanie i rozwój sieci współpracy sfery nauki z firmami, a także wykorzystywanie funduszy pomocowych (w szczególności pochodzących z programów operacyjnych w nowym okresie programowania 2007-2013).

Cytowany powyżej opis obszaru krytycznego (*podniesienie niskiego poziomu innowacyjności przedsiębiorstw*) stanowi już swoistego rodzaju syntezę wyzwań, przed którymi stoi gospodarka województwa małopolskiego, chcąc stworzyć warunki do szybkiego i trwałego wzrostu gospodarczego. Na jego bazie w pkt. 3 stworzono zestaw punktów krytycznych, rozumianych jako punkty zwrotne i determinujące kierunek rozwoju (w tym wypadku rozwoju gospodarczego

Małopolski). Należy także dodać, że jako punkty krytyczne zidentyfikowane zostały czynniki o charakterze głównie endogenicznym (na które można oddziaływać na poziomie regionalnym), tym niemniej uzupełniono je także o uwarunkowania zewnętrzne (wynikające przede wszystkim z szeroko rozumianej polityki państwa). Przy tworzeniu punktów krytycznych uwzględniono też wspomnianą problematykę „strony podażowej”.

Punkty krytyczne

1. Wzrost wykorzystania potencjału B+R.
2. Wzrost poziomu innowacyjności firm.
3. Sieci współpracy sfery nauki z przedsiębiorstwami.
4. Wykorzystanie funduszy publicznych.

Ad. 4. Rozwój metropolitalny

Wprowadzenie

Podstawą sporządzenia tego dokumentu, służącego delimitacji obszaru badawczego, jest opracowanie diagnostyczne POTENCJAŁ ROZWOJU GOSPODARCZEGO WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO. W jego ramach przeprowadzona została analiza obszarów krytycznych. Jako jeden z takich obszarów wskazano: **Wykorzystanie metropolitalnej pozycji i funkcji Krakowa dla rozwoju i promocji województwa.**

Małopolska należy do grup regionów cechujących się, na ogół, dobrymi wskaźnikami rozwoju społeczno-gospodarczego. Wiodącym ośrodkiem rozwoju regionu stał się Kraków. Pozytywnym zjawiskom towarzyszą jednak narastające dysproporcje rozwojowe zachodzące pomiędzy Krakowem a pozostałymi subregionami Małopolski. Stan ten, w coraz większej mierze, nabiera charakteru jednowymiarowego, tj. Kraków czerpiąc z zasobów regionu, głównie ludzkich, dynamicznie się rozwija, jednakże jego rozwój w niewielkim stopniu przekłada się na poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej pozostałych części województwa.

Stabilne podstawy do trwałego wzrostu metropolii krakowskiej może tylko zapewnić synergiczne połączenie jej walorów z atutami innych jednostek samorządu terytorialnego, posiadających wolne zasoby pracy, niewykorzystane tereny inwestycyjne oraz cenne walory przyrodnicze i kulturowe. W procesie integrowania tych zasobów centralną rolę może i powinien pełnić samorząd regionalny, jako dysponent znacznych środków finansowych służących wzmocnieniu spójności wewnątrzregionalnej oraz jako podmiot wyposażony w kompetencje planistyczne (w rozumieniu programowania rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego).

Kraków, dla podtrzymania dotychczasowego tempa swojego rozwoju, powinien zintensyfikować wysiłki na rzecz współpracy z działającymi na terenie województwa jednostkami

samorządu terytorialnego. Współpraca taka służyłaby nie tylko utrzymaniu obecnej dynamiki rozwoju metropolii krakowskiej (np. poprzez zapewnienie obszarów inwestycyjnych czy powierzchni biurowych, co jest już widocznym deficytem rozwojowym w Krakowie) ale prowadziłaby również do aktywizacji zasobów zlokalizowanych w ościennych gminach i powiatach. To, w sposób naturalny, powinno skutkować wzrostem dynamiki zachodzących w nich procesów rozwoju społeczno-gospodarczego. Warunkiem *sine qua non* dla powodzenia tych działań jest oparcie się o strategiczne myślenie oraz zorientowanie się na realizację regionalnych i subregionalnych przedsięwzięć rozwojowych o długim horyzoncie czasowy.

Rzecz w tym, aby rozwój Krakowa nie wynikał z drenowania zasobów subregionów i terytorialnej kumulacji inwestycji, lecz aby pomógł w konsolidacji tych zasobów i odpowiednim terytorialnym rozłożeniu nowych inwestycji. Kraków nie będzie w stanie utrzymać wysokiej dynamiki rozwoju, w długim okresie, bez współdziałania z partnerami zewnętrznymi, podobnie jak ci nie będą w stanie zdynamizować tempa swojego rozwoju społeczno-gospodarczego bez współdziałania z Krakowem. Idzie zatem o to aby poprzez kooperację kreować różnorodność i komplementarność funkcjonalną Krakowa i subregionów Małopolski przynoszącą wymierne korzyści wszystkim stronom tej współpracy.

Sposób ujęcia obszaru

Pojęcie rozwój metropolitalny – dla potrzeb tego dokumentu – odnosi się do procesów rozwojowych zachodzących w przestrzeni terytorialnej określonej jako Krakowski Ośrodek Metropolitalny (KOM). Zatem rozwój metropolitalny to rozwój KOM. Za tożsamym rozumieniem tych pojęć przemawiać mogą, między innymi, następujące przesłanki:

- potrzeba ujmowania rozwoju metropolitalnego w szerszym kontekście działania metropolii, wykraczającym poza granice administracyjne miasta metropolitalnego,
- znaczenie horyzontalnym mechanizmów kooperacji dla inicjowania i stymulowania lokalnych i ponadlokalnych procesów rozwojowych,
- funkcjonalne współzależności zachodzące pomiędzy metropolią a jej otoczeniem prowadzące do zaistnienia efektu synergicznego,
- przyjęte uregulowania prawne dotyczące statusu i funkcji ośrodków metropolitalnych.

Kluczowymi zagadnieniami konstytuującymi tak pojmowany rozwój metropolitalny są: a) spójność programowania przedsięwzięć rozwojowych w ramach KOM, b) skuteczność działań podejmowanych na rzecz wzrostu spójności społeczno-gospodarczej, przestrzennej i środowiskowej KOM, c) wpływ obszaru metropolitalnego na rozwój pozostałych subregionów województwa. Zatem podstawowym celem KOM – jako pewnej konstrukcji funkcjonalnej - jest zapewnienie ram

dla planowania strategicznego oraz mechanizmów dla realizacji przedsięwzięć o charakterze metropolitalnym i regionalnym uzgodnionych przez jego kluczowych aktorów.

Podstawowym warunkiem dla osiągnięcia celów przypisywanych KOM jest zapewnienie spójności programowania działań inicjowanych na jego terenie. Programowanie działań rozwojowych prowadzone przez poszczególne jednostki samorządu terytorialnego (strategie rozwoju, wieloletnie plany inwestycyjne oraz inne dokumenty programowe) powinno zostać oparte o mechanizm konsultacji i uzgodnień. Programowanie to powinno być postrzegane poprzez pryzmat wzmocnienia ich wzajemnej funkcjonalności oraz poprzez pryzmat myślenia o efektach o charakterze synergicznym.

Istotnym elementem w zakresie spójności programowania jest zapewnienie spójności przestrzennej tego obszaru. Zagadnienie to należy rozpatrywać na dwóch poziomach. Na pierwszym z nich lokuje się kwestia dotyczące wykonywania przez samorząd regionalny jego funkcji planistycznych w zakresie zarządzania przestrzenią oraz sposobu jej wykorzystania. Na poziomie drugim mieści się problem współdziałania jednostek samorządu terytorialnego odnoszący się do konsultowania planów zagospodarowania przestrzennego. W obu tych przypadkach chodzi o to, aby proces planowania dotyczący wykorzystania przestrzeni oparty był o spójną i strategiczną wizję pożądanego rozwoju i jego efektów. Idzie o to, aby rozstrzygnięcia w zakresie planowania przestrzennego były spójne z innymi dokumentami kluczowymi dla rozwoju podmiotów KOM, tj. gminy Kraków, gmin i powiatów ościennych oraz samorządu województwa.

Integralnym elementem determinującym zrównoważony i stabilny rozwój KOM jest umiejętność stosowania zasad i mechanizmów służących realizacji przedsięwzięć ważnych i perspektywicznych. Mowa w szczególności o tych przedsięwzięciach, które ujęte zostały w dokumentach strategicznych i działaniach, które powinny być realizowane wspólnie przez ważnych aktorów KOM. Do kategorii tej, jako przykłady, zaliczyć można wspólne inwestycje infrastrukturalne o charakterze komunikacyjnym i teleinformatycznym, rozwijanie zintegrowanego transportu metropolitalnego, wzmocnienie potencjału badawczo-rozwojowego KOM, tworzenie parków technologicznych, przygotowanie wspólnej oferty inwestycyjnej, rozwój funkcji metropolitalnych KOM itp.

Punkty krytyczne

1. Spójność w zakresie programowania działań rozwojowych KOM:

- a) mechanizmy konsultacji i uzgadniania działań rozwojowych KOM,
- b) dokumenty strategiczne leżące u podstaw działań rozwojowych KOM,
- c) dokumenty wykonawcze dla prowadzenia działań rozwojowych KOM.

2. Skuteczność i efektywność działań podejmowanych na rzecz wzrostu spójności społeczno-gospodarczej, przestrzennej i środowiskowej KOM:
 - a) zintegrowany transport metropolitalny,
 - b) infrastruktura ochrony środowiska,
 - c) oferty inwestycyjne (np. parki technologiczne i przemysłowe),
 - d) infrastruktura kulturalna, kongresowa i wystawiennicza,
 - e) usługi publiczne.
3. Wpływ KOM na niwelowanie regionalnych różnicowań rozwojowych:
 - a) transport drogowy, kolejowy i lotniczy,
 - b) dziedzictwo kulturowe i walory krajobrazowe,
 - c) promocja gospodarcza,
 - d) edukacja.

Ad.5. Atrakcyjność inwestycyjna regionu

Wprowadzenie

W niniejszym opracowaniu dokonana została delimitacja obszaru badawczego w zakresie potencjału inwestycyjnego województwa małopolskiego. Podstawą wydzielenia jest dokument diagnostyczny pt. „**POTENCJAŁ ROZWOJU GOSPODARCZEGO WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO**”, MSAP w Krakowie, Kraków, styczeń 2007, w ramach którego przeprowadzona została analiza 6 obszarów krytycznych, z których jeden zidentyfikowano jako: **utrzymanie atrakcyjności inwestycyjnej regionu**. Charakterystyka tego obszaru przedstawia się następująco:

Coraz ostrzejszym problemem staje się w województwie małopolskim niedostateczna oferta gruntów przygotowanych pod inwestycje, w tym w szczególności brak terenów o dużych powierzchniach. W przypadku Krakowa wynika to między innymi z bardzo małego (także w porównaniu do innych aglomeracji) stopnia pokrycia obszaru miasta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, co skutkuje utrudnieniami w poszukiwaniu przez inwestorów dogodnych lokalizacji oraz wydłużeniem okresu przygotowania inwestycji. Sytuację pogarszają bariery administracyjne i trudności w przebiegu procesu inwestycyjnego, zwłaszcza przewlekłość postępowań i długi czas oczekiwania na decyzje. Uruchomienie nowych możliwości lokalizacyjnych wiąże się przede wszystkim z wdrożeniem przedsięwzięć rewitalizacyjnych, tworzeniem nowych parków przemysłowych i technologicznych, efektywniejszym planowaniem i zagospodarowaniem przestrzennym oraz usprawnieniem wszystkich procedur administracyjnych wiążących się z udostępnianiem terenów inwestorom.

Sposób ujęcia obszaru

O atrakcyjności inwestycyjnej przesądzają dwie grupy determinant:

1. Uwarunkowania, będące determinantami niesterowalnymi z pozycji podmiotów polityki rozwoju regionalnego i lokalnego.
2. Czynniki, będące determinantami sterowalnymi.

Rozróżnienie to jest istotne w świetle dokonywanej prognozy kształtowania się atrakcyjności inwestycyjnej województwa. Uwarunkowania tworzą bowiem ograniczenia brzegowe dla rozważanego zjawiska, wskazując tym samym na pewnego rodzaju nieuchronności. W doniesieniu do tej części determinant mamy do czynienia z tzw. prognozami biernymi (podmiot formułujący prognozę może jedynie przewidywać prawdopodobny bieg zdarzeń). W przypadku czynników, możliwe jest nieco inne podejście (obok przewidywania prawdopodobnego biegu zdarzeń), a mianowicie wskazywanie na możliwość zaistnienia określonego stanu danego zjawiska pod warunkiem podjęcia określonych działań ze strony podmiotu polityki oddziałującej rozwój województwa. Pojawia się tu więc możliwość formułowania tzw. prognoz normatywnych (co należałoby zrobić aby coś zaistniało).

W odniesieniu do przedstawionego obszaru krytycznego: *utrzymanie atrakcyjności inwestycyjnej województwa*, sformułowano odpowiednie *punkty krytyczne*, konkretyzujące i rozwijające sygnalizowany obszar. W sumie uwzględniono dziewięć takich punktów krytycznych, a w odniesieniu do dwóch nich, przyjęto pięć sub-punktów. Dla każdego punktu (lub sub-punktu) krytycznego sformułowano jedną *hipotezę badawczą*, sugerującą prawdopodobny lub możliwy rozwój sytuacji opisywanej punktem krytycznym. Przedstawiono również zestawy *pytań badawczych*, których odpowiedzi pozwolą na weryfikację każdej z przyjętych hipotez.

Punkty krytyczne

I. UWARUNKOWANIA (niesterowalne determinanty atrakcyjności inwestycyjnej)

1. Przygraniczność polsko – słowacka.
2. Sąsiedztwo Śląska.
3. Sąsiedztwo regionów o najniższej ocenianym poziomie rozwoju.
4. Regulacje prawne procedur lokalizacyjnych.

II. CZYNNIKI (sterowalne determinanty atrakcyjności inwestycyjnej)

5. Zagospodarowanie infrastrukturalne.
6. Oferta terenów do komercyjnego zainwestowania:

- a) przygotowanie planistyczne obszarów do zainwestowania,
 - b) wolne, uzbrojone pod inwestycje działki, w tym głównie komunalne,
 - c) tworzenie stref przemysłowo-usługowych.
7. „Klimat” inwestycyjny:
- a) sprawność procedur lokalizacyjnych na poziomie lokalnym,
 - b) działalność promocyjna.
8. Wdrożenie przedsięwzięć rewitalizacyjnych.
9. Rozwój metropolitalnych funkcji Krakowa.

Ad.6. Kapitał społeczny

Wprowadzenie

Podstawą opracowania tego dokumentu, mającego na celu dokonanie delimitacji obszaru badawczego, był dokument diagnostyczny **POTENCJAŁ ROZWOJU GOSPODARCZEGO WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO**. W jego ramach przeprowadzona została analiza obszarów krytycznych a jako jeden z takich obszarów zidentyfikowany został kapitał społeczny. W założeniach, stanowiących podstawę dla delimitacji obszarów badawczych, obszar kapitał społeczny został przedstawiony w sposób następujący: „**Dziedzictwo kulturowe i kapitał społeczny** to siła napędowa rozwoju regionu. To wymaga nie tylko dostrzeżenia i zrozumienia, ale też nowych inicjatyw i sprawnego zarządzania publicznego. Dla utrzymania i wyeksponowania licznych walorów regionu i umocnienia jego atrakcyjności inwestycyjnej konieczne są znaczące inwestycje publiczne, i to nie tylko infrastrukturalne. Również te, które poszerzają ofertę w zakresie kultury, sportu, rekreacji i turystyki. Także takie, które zachowują przestrzeń publiczną przed nadmierną merkantylizacją, które tworzą miejsce dla obywatelskich więzi i inicjatyw, dla formowania wspólnej tożsamości i dziedzictwa. Napływ środków strukturalnych spowoduje znaczący wzrost nakładów inwestycyjnych w regionie. Problemem nie będzie współfinansowanie, o ile uruchomione zostanie ono z sektora prywatnego. Stąd szansą regionu będzie rozwinięcie infrastruktury i mechanizmów partnerstwa publiczno-prywatnego. Takiemu partnerstwu sprzyjają różne regionalne sieci koordynacji działań. Ich formowanie się może wspierać odpowiednia polityka władz województwa i miasta. Samorządowe władze wojewódzkie winny w tym celu wykorzystać rozdział środków unijnych, preferując projekty, które są przygotowane, zgłaszane i wdrażane przez partnerów działających w takich sieciach”.

Sposób ujęcia obszaru

Kapitał społeczny jako obszar nie stanowił przedmiotu odrębnej diagnozy częściowej, przygotowanej w ramach etapu diagnostycznego badań foresight, choć niektóre jego elementy były obecne w kilku diagnozach częściowych. Dlatego też, w celu identyfikacji hipotez badawczych opracowywanych na potrzeby badań foresight, proponuje się, aby obszar kapitał społeczny integrował elementy klasycznych ujęć pojęcia kapitału społecznego i jednocześnie uwzględniał elementy diagnozy „Potencjał rozwoju gospodarczego województwa małopolskiego”, pozostające w bliskim związku z klasycznym rozumieniem kapitału społecznego.

Przyjmując założenie, iż partnerstwo wielu lokalnych grup interesu (społecznych) jest niezbędne dla stworzenia szerokich i silnych podstaw dla konkurencyjnej gospodarki regionu, zasadnicze funkcje, jakie stanowiąc będą o zakresie oczekiwań stawianych poprawie kapitału społecznego to: funkcja katalizatora aktywności i rozwoju oraz funkcja podnoszenia jakości życia publicznego oraz jakości życia społeczności.

Punkty krytyczne

1. Sieci instytucjonalne:

- nowe inicjatywy instytucjonalne oraz aktywizacja i zwiększanie wpływu oraz powiązań istniejących instytucji i ich sieci,
- rozwinięcie infrastruktury i mechanizmów partnerstwa publiczno-prywatnego (regionalne sieci koordynacji działań).

2. Sieci społeczne:

- znaczące inwestycje publiczne: infrastrukturalne, zakresie kultury, sportu, rekreacji i turystyki, zachowujące przestrzeń publiczną przed nadmierną merkantylizacją.

3. Zarządzanie publiczne:

- sprawne zarządzanie publiczne,
- wykorzystanie napływu środków strukturalnych,
- preferencje dla projektów, które są przygotowane, zgłaszane i wdrażane przez partnerów działających w sieciach.

Kwestionariusz ankietowy

W ramach prac nad kwestionariuszem diagnostycznym przyjęto następujące założenia:

- generalnie będą konstruowane pytania zamknięte z możliwością krótkiego ustosunkowania się do najistotniejszych problemów,
- w wyjątkowych sytuacjach przewidziano możliwości konstruowania pytań otwartych,
- horyzont czasowy kwestionariusza przyjęto na lata 2007-2020,
- w zakresie konstruowania kwestionariuszy badawczych zarekomendowano:
 - przygotowanie indywidualnych kwestionariuszy dla każdego z wyodrębnionych obszarów i ich wewnętrzną (krzyżową) weryfikację,
 - przygotowanie przez sekretarzy pisma przewodniego do ankiet oraz opracowanie zestawienia respondentów,
 - konieczność telefonicznych kontaktów z respondentami przed rozesłaniem ankiet,
 - możliwość przeprowadzenia ankiet drogą elektroniczną,
 - rozważenie zaangażowania „konsultanta socjologicznego” formularzy.
- ograniczenie liczby osób którym przesyłamy ankiety do 10-15 nazwisk na obszar badawczy (w sumie 60 – 90 respondentów panelu Wzrost gospodarczy).

W związku z perspektywą dalszych prac projektowych przygotowano pytania badawcze w układzie poszczególnych hipotez dla jednego z obszarów. Wytyczne te będą podstawą konstruowania poszczególnych kwestionariuszy badawczych.

Pytania (problemy) badawcze w układzie poszczególnych hipotez na przykładzie obszaru Kapitał społeczny

Hipoteza I. Realizacja projektów finansowanych z funduszy UE w okresie 2007-2013 przyczyni się do wzmocnienia i wykreowania wielu wewnątrzregionalnych oraz ponadregionalnych sieci instytucji działających na rzecz rozwoju Małopolski.

1. Czy perspektywa finansowa 2007-2013 wywrze istotny wpływ na liczbę i jakość sieci instytucji działających na rzecz Małopolski?
2. Czy sieci powstające w latach 2007-2013 będą kontynuować wspólne świadczenie usług również po ustaniu finansowania ze środków unijnych?
3. Jaki może być wpływ działalności sieci tego rodzaju na wzrost gospodarczy Małopolski?

Hipoteza II. Wzrosną liczba oraz kompetencje lokalnych organizacji działających na rzecz rozwoju, które dzięki profesjonalizacji i specjalizacji będą odgrywać coraz ważniejszą rolę w stymulowaniu rozwoju województwa.

1. Czy obszar województwa małopolskiego zostanie w całości pokryty strefami aktywności profesjonalnych lokalnych organizacji działających na rzecz rozwoju?
2. W jakich częściach województwa może wystąpić deficyt lokalnych organizacji działających na rzecz rozwoju w perspektywie okresu 2015-2020?

3. Jakiego rodzaju usługi będą dominować w ofercie organizacji tego rodzaju?
4. Jakiego rodzaju działania podejmowane przez lokalne organizacje na rzecz rozwoju będą miały szczególny wpływ na rozwój Małopolski?

Hipoteza III. W perspektywie do ok. 2015 r. należy spodziewać się znaczącego wzrostu liczby tworzonych partnerstw publiczno-publicznych i publiczno-społecznych oraz relatywnie niewielkiego zwiększenia liczby powoływanych partnerstw publiczno-prywatnych, podczas gdy w po 2015 r. sytuacja ta będzie ulegać odwróceniu.

1. Czy preferencje dla finansowanych z programów UE projektów o charakterze partnerskim oraz znaczeniu ponadlokalnym, przyczynią się do wzrostu zainteresowania mechanizmami partnerstwa publiczno-publicznego i publiczno-społecznego?
2. Czy zjawisko dofinansowywania projektów jednostek samorządu terytorialnego, realizowanych w ramach programów UE spowoduje umiarkowany wzrost zainteresowaniem mechanizmami partnerstwa publiczno-prywatnego?
3. Czy liczba przedsięwzięć realizowanych w województwie w formule partnerstw publiczno-publicznych, publiczno-społecznych i publiczno-prywatnych będzie wzrastać, a perspektywa finansowa 2007-2013 nie będzie miała istotnego wpływu na tego rodzaju procesy?

Hipoteza IV. Zwiększy się dostępność do funduszy kapitału podwyższonego ryzyka, funduszy pożyczkowych i funduszy gwarancyjnych, jak również wzrośnie liczba centrów transferu technologii działających w regionie, jednak ich wpływ na rozwój gospodarczy Małopolski pozostanie na niskim poziomie.

1. Czy dostępność do funduszy kapitału podwyższonego ryzyka dla przedsiębiorstw działających w Małopolsce wyraźnie się zwiększy i czy przyczyni się to do zwiększenia roli w gospodarce województwa tychże przedsiębiorstw?
2. Czy dostępność do funduszy pożyczkowych oraz funduszy gwarancyjnych w województwie zwiększy się i czy spowoduje to zwiększenie znaczenia dla gospodarki województwa przedsiębiorstw korzystających z ofert funduszy tego rodzaju?
3. Czy liczba centrów transferu technologii działających w regionie znacząco się zwiększy?
4. Jak będzie kształtować się liczba usług przekazu technologii świadczonych przez centra transferu technologii w województwie (istotnie wzrośnie?; pozostanie na niskim poziomie?)

Hipoteza V. Istotnie zwiększy się znaczenie inkubatorów technologicznych w gospodarce regionu, w tym inkubatorów działających przy szkołach wyższych, jak również przedsiębiorstw prowadzących działalność w tego rodzaju inkubatorach.

1. Jak dużo inkubatorów technologicznych może zostać utworzonych w Małopolsce do 2020 r?
2. Jaka może być szacunkowa liczba przedsiębiorstw działających w ramach inkubatorów technologicznych w województwie?
3. Czy przyuczelniane inkubatory technologiczne staną się ważnym ogniwem współpracy szkół wyższych i przedsiębiorstw?
4. Czy rola przyuczelnianych inkubatorów technologicznych w obszarze faktycznego transferu technologii będzie rosła kosztem przyuczelnianych centrów transferu technologii?
5. Czy trafne jest założenie, że akademickie inkubatory przedsiębiorczości będą rozwijały się przeważnie w formie inkubatorów technologicznych, głównie przy uczelniach oferujących kierunki techniczne i przyrodnicze?

Hipoteza VI. Dla utrzymania i rozwoju więzi społecznych niezbędne będą znaczące inwestycje publiczne.

1. Jakiego rodzaju inwestycje/przedsięwzięcia (czy też działania planistyczne) będą determinować zachowanie przestrzeni publicznej i rozwój więzi społecznej i/lub poprawę jakości życia?
2. Jak może kształtować się aktywność mieszkańców na rzecz wspólnego działania (formy instytucjonalne, współdziałanie z administracją/biznesem)?

3. W jakim stopniu realizacja inwestycji publicznych przyczyni się do podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej regionu?

Hipoteza VII. Administracja publiczna, poprzez zmiany o charakterze zarządczym oraz informatycznym będzie faktycznym kreatorem rozwoju (w tym rozwoju technologicznego) w regionie.

1. Jakiego rodzaju zmiany (kierunki zmian) w działaniu administracji będą kluczowe dla rozwoju i wzrostu gospodarczego (np. działania planistyczne, wspierające wobec inicjatyw innych, rozwój e-administracji)?
2. Od czego (czynniki, uwarunkowania, metody) zależny będzie realny wpływ administracji na procesy rozwojowe i jaki będzie jego poziom (wzrasta/maleje)?
3. Jak będzie kształtować się dostępność dla mieszkańców regionu e-administracji?
4. Czy będą potrzebne (stosowane) nowe instrumenty (jakie?) w działaniach administracji na rzecz rozwoju regionu?

Hipoteza VIII. Jakość kadr administracji publicznej zatrudnionych w jednostkach administracji publicznej w województwie będzie wzrastać.

1. Jakie zmiany „profilu” urzędnika będą niezbędne (system kształcenia, zakres umiejętności)?
2. Jakie czynniki i w jakim stopniu sprzyjać będą profesjonalizacji administracji (szkolenia, system wynagrodzeń, system motywacji pozapłacowych, ścieżka kariery)?
3. Jaka powinna być rola szkół wyższych w profesjonalizacji kadr administracji publicznej?